

ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ „ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР“

ФАКУЛТЕТ „МЕЖДУНАРОДНА ИКОНОМИКА И АДМИНИСТРАЦИЯ“

КАТЕДРА „АДМИНИСТРАЦИЯ, УПРАВЛЕНИЕ И ПОЛИТИЧЕСКИ НАУКИ“

ХАНИ ДЖИЙН МОБАЙЕД

**ИНСТРУМЕНТИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ СОЦИАЛНИЯ
СТАТУС НА НАСЕЛЕНИЕТО В РЕПУБЛИКА ЛИВАН**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертация за присъждане на образователна и научна степен „доктор“,
професионално направление 3.7. „Администрация и управление“,
докторска програма
„Организация и управление извън сферата на материалното производство“

Научен ръководител:
доц. д-р Кремена Андонова

Варна

2023

ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ „ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР“
ФАКУЛТЕТ „МЕЖДУНАРОДНА ИКОНОМИКА И АДМИНИСТРАЦИЯ“
КАТЕДРА „АДМИНИСТРАЦИЯ, УПРАВЛЕНИЕ И ПОЛИТИЧЕСКИ
НАУКИ“

ХАНИ ДЖИЙН МОБАЙЕД

ИНСТРУМЕНТИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ
СОЦИАЛНИЯ СТАТУС НА НАСЕЛЕНИЕТО В
РЕПУБЛИКА ЛИВАН

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертация за присъждане на образователна и научна степен „доктор“,
професионално направление 3.7. „Администрация и управление“,
докторска програма
„Организация и управление извън сферата на материалното производство“

Научен ръководител:
доц. д-р Кремена Андонова

Рецензенти:
доц. д-р Мария Великова
доц. д-р Силвена Денчева

Варна

2023

1

Дисертационният труд има 233 страници и се състои от увод, изложение в три глави, заключение, списък с използвана литература и четири приложения. Съдържанието на всяка глава е разделено на отделни параграфи, като в края на всяка глава са направени конкретни констатации. Основният текст съдържа 40 таблици и 1 фигура. Списъкът с референтна литература се състои от 314 заглавия на английски и арабски език.

Авторът на дисертацията е банкер в “La Cooperative Financiere Desjardins, Монреал, Квебек, Канада и докторант в катедра „Администрация, управление и политически науки“, факултет „Международна икономика и администрация” на Варненски свободен университет “Черноризец Храбър”.

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита пред научното жури от катедра „Администрация, управление и политически науки” към факултет „Международна икономика и администрация” на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър”.

Защитата на дисертационния труд пред научното жури ще се проведе на 07.06.2023 г. в 11.30 ч. в Заседателната зала на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“ пред научното жури. Материалите за защитата са на разположение на желаещите в интернет страницата на университета.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

1. Въведение

Несъмнено от векове проблемите на социално-икономическото развитие и неравенството са в полезрението на много учени. Развитието на индивидуално, групово, общностно, институционално, национално, регионално и глобално ниво се свързва със систематична намеса за подобряване на социалното приобщаване, социалната справедливост и общото благо. Значителни предизвикателства, като високите нива на безработица, бедността, социалния статус на бедните домакинства и големите дисбаланси в покритието на общественото здравеопазване, изискват нови подходи, методи и инструменти за постигане на адекватно ниво на социално-икономическо развитие.

„Бедността“ е един от международните проблеми, които трябва да бъдат разгледани спешно и повечето държави се опитват да преодолеят това явление с различни подходи и различни инструменти. Но проблемът все още е актуален и много изследователи все още го разработват от различни аспекти, включително авторът на тази дисертация. Много изследователи предлагат различни подходи, като директно парично подпомагане на „бедните“ с цел повишаване на образованието, или придобиване на други способности, докато други, предлагат подпомагането им чрез преразпределение на богатството, създаване на справедлива данъчна система, въвеждане на купони за храна и т.н., но основното важно тук е, че нито един компонент, стратегия или фактор не може да реши този проблем. Това поставя актуалния въпрос: Разрешим ли е този проблем?

Решението на проблема с „бедността“ се крие в сътрудничеството на много компоненти и инструменти, един от които е "микрофинансирането", или с други думи, да се предостави на "бедните домакинства" малка сума пари, за да се генерира по-голяма сума, чрез която да се покрийт техните нужди и да им се помогне да избягат от порочният „цикъл на бедността“.

2. Актуалност и значимост на изследването

Актуалността на дисертацията се определя от необходимостта от радикално подобряване на ефективността на инструментите за влияние върху социалния статус на ливанското население поради предизвикателства пред съвременното социално-икономическо развитие. Това е особено важно както по отношение на подобряването на социалния статус на бедните домакинства, така и поради липсата на задълбочени научни изследвания и приложни разработки за разкриване на въздействието на микрофинансирането като инструмент за подобряване на развитието на ливанските бедни домакинства.

В края на 18-ти и началото на 19-ти век много автори като Томас Хобс, Джон Лок, Жан-Жак Русо, Маркс и Уебър са изследвали развитието на социалния статус и бедността. Други автори, включително Джоунс и Новак и Д. Телони, твърдят, че лошото управление и социални политики на елита, както и погрешните социални стратегии, водят до социални бедствия и правят бедните още по-бедни. Също така, Луис, М. Пауъл, Х. Папатеодору, М. Петмесиду и Дж. Хилал се съгласяват, че възприетата социална политика в много страни е адекватна на борбата с бедността. И все пак има нерешени проблеми, като: социално неравенство, корупция, недостатъчен достъп до храна и чиста вода, глад. Над 2 милиарда души нямат достъп до безопасна питейна вода, препитание или работа, участват в расови, класови и сектантски конфликти и имат лошо образование. Според оценката на ЮНЕСКО до 171 милиона души биха могли да избегнат бедността с основни умения за четене¹.

В исторически план Ливан се смята за социално и икономически либерална страна. Секторът на финансовите услуги е най-развит. Поради своята природна и туристическа столица, банковия сектор, смесените култури между Изтока и Запада и географското местоположение между Европа и Близкия изток, Ливан се смята за „инвестиционен и туристически рай“.

Днес Ливан е изправен пред външни и вътрешни заплахи по отношение на стабилността и растежа си. Причините за това се коренят в различните етапи от политическото и социално-икономическото развитие на страната:

¹- <https://reliefweb.int/report/world/top-9-causes-global-poverty>2018

- Гражданската война между 1975 и 1990 г. – когато икономиката на Ливан е унищожена² и резултатите са социално-икономически хаос, корупция, нарастващо неравенство в доходите, неефективност и разхищение на бюджета;
- Следвоенният период на възстановяване – когато въпреки впечатляващата социално-икономическа активност, натрупана от 1991 до 1998 г.³, няма правителствена стабилност и приемственост, предприетите инициативи нямат развитие, напредъкът е блокиран и възможностите са пропуснати⁴;
- Правителствените реформи от 2000 г. насам – въпреки възстановяването на икономиката (като събиране на данъци и поемане на контрола върху ключови пристанища на страната⁵), развитието е със забавени темпове в други области – по-специално в социалната.
- Неотдаващите регионални конфликти и кризи на стабилност - палестинските бежанци, войната с Израел през 2005 г., неотдаващият сирийски конфликт (2011 г.) и бежанската криза добавят огромни предизвикателства и създават значителни социално-икономически трудности за бъдещото поколение.

Всичко това установява неоспоримата приложимост и значимост на проблемите, влияещи върху социалния статус, особено в съвременен Ливан, където повече от 55% от населението живее в бедност и се бори за основните потребности (според Икономическата и социална комисия на ООН за Западна Азия ESCWA Доклад за 2020 г.⁶, докато през 2019 г. процентът е 28%). Освен това общият брой на ливанските бедни е около 2,7 милиона, докато ливанската средна класа показва значителна ерозия и представлява по-малко от 40% от населението.

² Economic Dislocation and Recovery in Lebanon By Mr. Jose Martelino, Mr. S. Nuri Erbas, Mr. Adnan Mazarei, Ms. Sena Eken, Mr. Paul Cashin <https://books.google.com>

³ <http://www.undp.org.lb/programme/governance/advocacy/nhdr/nhdr97/chpt2.pdf>

⁴ Lebanon Promoting Poverty Reduction and Shared Prosperity Eric Le Borgne and Thomas J. Jacobs © 2016 International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank

⁵ Lebanon: Liberation, Conflict, and Crisis By B. Rubin <https://books.google>

⁶ "One-third of the Lebanese are poor," former United Nations Economic and Social iCommission for Western Asia (ESCWA) Adib Nehme. 2018

3. Обект и предмет на изследването

Обектът на изследване в настоящата дисертация е частта от населението в Ливан, която се идентифицира като бедни домакинства, които са изправени пред съществени социално-икономически предизвикателства, произтичащи от техния нисък социален статус.

Предметът на изследване са социално-икономическите отношения, произтичащи от социалното разслоение и усилията за влияние върху социалния статус на бедните чрез микрофинансиране.

4. Изследователски проблем

Изследователският проблем произтича от несъответствието между политиките на ливанското правителство, насочени към създаване на ясна национална визия и план за намаляване на бедността, социалната защита⁷ и обективната реалност в съвременен Ливан. Ливанците все още живеят в страна с високи нива на неформална работна ръка и високо ниво на безработица. Ливанците страдат от неравенството и конкуренцията за работни места на ниво местен пазар в полза на сирийските работници. Около 250 000 души на възраст под 18 години растат в риск, в лишения и без социално-икономическа защита. Равнището на младежката безработица в Ливан е 37 процента в сравнение с 25 процента средно за страната⁸, заедно с огромния приток на сирийски мигранти поради гражданската война в Сирия от 2011 г. досега, което оказва съществено въздействие върху социалния и икономически растеж на Ливан (който отбелязва спад до 0,2 процента през 2019 г.).

Тези негативни тенденции се засилват от факта, че 20% от хората, живеещи в крайна бедност, понастоящем живеят с по-малко от 4 долара на ден, в сравнение с 8% през 2019 г., докато заможните и политически съюзи управляват Ливан. Като илюстрация, държавните болници и държавните училища са известни с ниското си качество в сравнение с частните такива. Трябва да се отбележи, че само 5% от семействата с ниски доходи изпращат децата си в частни училища. Що се отнася до проблема с изтичането на мозъци, коефициентът на нетната миграция за Ливан през 2020 г. е бил -12,523 на 1000 души

⁷https://www.aub.edu.lb/ifi/Documents/publications/research_reports/20152016/2016046_p_overty_inequality.pdf

⁸- <https://en.annahar.com/article/1004952-unemployment-the-paralysis-of-lebanese-youth>

население, което е увеличение от 47,19% спрямо 2019 г., докато 77% от емигрантите са на възраст под 35 години и са висококвалифицирани работници.

5. Авторова теза

Борбата с бедността и социалните грижи за бедните са приоритети от първостепенна важност за социално-икономическото развитие в съвременен Ливан. Въпреки че има система от защитни мрежи, социалната политика не е достатъчно ефективна в борбата с бедността и социалното неравенство. Практиката показва, че хората с нисък социален статус не могат със собствени сили да подобрят положението си, ако не получат подкрепа, насоки и ноу-хау за намаляване на бедността.

Въз основа на казаното, може да се твърди, че съществуват възможности за допълване на първичната държавна социална система чрез един различен поглед върху тези сложни и многостранни проблеми. Различни инструменти като образование, доходи, заетост, здравеопазване, социална политика и микрофинансиране трябва да се прилагат като интегриран подход, за да могат да повлияят на социалното положение на индивидите и способността на бедните домакинства да избегнат бедността.

6. Цел и задачи на дисертацията

Целта на това изследване е да се проучат настоящите предизвикателства, пред които са изправени бедните домакинства, както и възможности за предоставянето на адекватни решения, инструменти и механизми за социално-икономическа подкрепа за намаляване на бедността в Ливан, както и формулиране на практически препоръки – полезни за изследователи и политици.

Тази основна цел може да се декомпозира на следните специфични изследователски задачи:

- да се изследва в теоретико-методологичен план същността на социалната стратификация на обществото, като основа за формирането на социално-икономическите неравенства и проблемите на бедността;

- да се анализира мултиаспектното неравенство и проблемите с бедността в Ливан, като предпоставка за търсене на възможни решения за подпомагане на бедните домакинства;
- да се проучат различни стратегии за социално-икономическо неравенство и да се обосноват подходящите инструменти за влияние върху социалния статус на бедните домакинства;
- да се разработи методология и да се направи оценка на въздействието на програмите за микрофинансиране върху бедността;
- да се проведе количествено изследване на многоизмерните фактори на микрофинансирането като инструмент за въздействие върху социалния статус на бедните домакинства;
- да се изведат и обосноват препоръки за осъществяване на социално-икономическа подкрепа чрез програмите за микрофинансиране, насочени към повлияване на социалния статус на бедните домакинства.

7. Методология на изследването

Методологията на настоящата дисертация се основава на първичен подход, насочен към изучаване на специализирана национална и международна литература, използвайки научен подход. Състои се от осъществяване на наблюдения, формулиране на хипотези и аргументиране на позиции, както и прилагане на количествени изследователски методи, които включват разработване и тестване на теории чрез описателен, сравнителен и проблемен анализ, като например:

- проучване, систематизиране и тълкуване на научна литература за борбата с бедността и анализ на бедността по света като цяло и в Ливан в частност;
- проблемен анализ на резултатите от специализирани научни изследвания, проведени от национални и чуждестранни учени, екипи и организации за микрофинансирането като инструмент за влияние върху социалния статус на бедните домакинства в Ливан;
- сравнителен анализ на данни, събрани от различни автори и първични данни, които подчертават ефективността на програмите за микрофинансиране за намаляване на бедността;

- ретроспективен анализ на политическата и социално-икономическата среда за развитие на проблемите на бедността в Ливан;
- описателен анализ на първичните данни с помощта на статистически модели като линейни регресионни модели, ANOVA (тест за анализ на вариантите) и др.;
- анкетно проучване с въпросник, чрез използване на Google Forms, разпространено на случаен принцип сред 212 бедни домакинства (жители на Триполи Ел Мина), отчитайки техни демографски, индивидуални, географски и социално-икономически характеристики, както и въздействието на микрофинансирането върху намаляването на бедността в Ел Мина.

За разрешаване на поставените изследователски въпроси са приложени количествен и системен изследователски методи, с цел доказване, че всички фактори по отношение на икономическото състояние на страната, заетостта, инфлацията, инфраструктурата и други допринасят за прекомерната бедност, както и че програмите за микрофинансиране могат да подобрят социалния статус на бедното население. Освен това се използва класически емпиричен подход, за да се подчертаят всички вторични данни, наблюдения и анотации, използвани от изследователя във връзка с изследователския предмет.

Също така, настоящото проучване се основава на вторичен подход по отношение на събирането на данни от надеждни икономически източници, както следва: базата данни на Световната банка, МВФ, CGAP, правителствени публикации и др.

Основните източници на информация са:

- Документи като речи, писма, интервюта, записи и разкази на очевидци
- Събиране на данни от въпросници, направени чрез Google Forms

Примери за вторични източници на информация са:

- Публикации като учебници, статии в списания, рецензии на книги, коментари, енциклопедии и алманаси
- Годишници (прегледи на научни статии)
- Енциклопедии, речници, наръчници и др

- Ebook Central (електронни книги)
- Рецензии на книги, библиографии, литературни рецензии и др.

8. Ограничения на проблемния обхват

Някои ограничения на изследването могат да бъдат определени от гледна точка на по-ясното очертаване на теоретичния, времевия и пространствения обхват на дисертацията.

- Времевата рамка на изследването (2018-2022 г.) съвпада със съвременната социално-икономическа реалност и най-новите политики, свързани с борбата с бедността в Ливан и на световната сцена. Наличната към момента на писане на дисертацията статистика служи като илюстрация на изследваните проблеми.
- Въпреки че глобализацията се възприема като обобщен фактор от наднационално естество, който влияе върху проблемите на бедността, това изследване взема предвид някои аспекти, свързани с високата степен на зависимост на ливанската социално-икономическа система.
- Въздействието върху социалния статус на бедните домакинства включва широк набор от стратегии, инструменти и модели, следователно е необходимо да се подчертае, че във фокуса на тази дисертация попада микрофинансирането – като един от възможните инструменти, които биха могли да повлияят върху социалния статус на бедните домакинства.
- В териториалния обхват на емпиричното изследване попада Северен Ливан Триполи Ел Мина.
- Анкетното проучване за влиянието на микрофинансирането върху социалния статус на населението е проведено сред участници, които представляват бедни домакинства – заети и безработни, които имат достъп до микрофинансиране в Северен Ливан, Триполи Ел Мина. По този начин констатациите могат да бъдат обобщени за домакинствата с ниски доходи.

II. ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Дисертацията е структурирана в увод, три глави, заключение и четири приложения, като е в обем от 233 страници. Основният текст съдържа 40 таблици и 1 фигура. Списъкът с литература се състои от 314 източници – книги, статии на английски език и Интернет източници.

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ

ПЪРВА ГЛАВА. Проучване на теоретичната дискусия за социалната стратификация на обществото

- 1.1. Същност и функциониране на социалната система
- 1.2. Концептуални възгледи за социалната стратификация
- 1.3. Социална политика и бедни домакинства
- 1.4. Съвременни проблеми на бедността

ВТОРА ГЛАВА. Проблеми и възможни решения за бедните домакинства в съвременен Ливан

- 1.1. Политически и социално-икономически контекст на проблемите с бедността в Ливан
- 1.2. Съвременни измерения на неравенството и бедността в Ливан
- 1.3. Ливанските бедни домакинства и стратегии за социално-икономическо оцеляване
- 2.4. Възможности за влияние върху социалния статус на бедните домакинства

ТРЕТА ГЛАВА. Микрофинансирането като инструмент за социално-икономическа подкрепа на бедните домакинства

- 3.1. Методология за оценка на въздействието на програмите за микрофинансиране върху бедността
- 3.2. Социална и икономическа среда за развитие на населението в Ел Мина – Триполи
- 3.3. Обсъждане на изследователските хипотези
- 3.4. Оценка на влиянието на програмите за микрофинансиране върху намаляването на бедността в Триполи – град Ел Мина

ЗАКЛЮЧЕНИЕ
БИБЛИОГРАФИЯ
ПРИЛОЖЕНИЯ

III. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Във въведението се обосновава избора на темата за социалния статус и социалната отговорност на правителствата, финансовите компании и индивидите към бедните домакинства, в контекста на актуалността и значимостта на темата. В увода са формулирани изследователският проблем и авторовата теза в контекста на социално-икономическото развитие на Ливан. Дефинирани са обектът и предметът на изследването, основната цел и изследователските задачи, които трябва да бъдат разрешени. В Увода са представени използваните изследователски инструменти и някои от ограниченията на изследването от гледна точка на времевия, териториалния, теоретичния и методическия обхват на дисертацията.

Първа глава „Прочуване на теоретичната дискусия за социалната стратификация на обществото“ е посветена на теоретичните аспекти на социалната стратификация и социалната политика, както и на социалния статус на бедните домакинства. Направен е преглед на съвременните проблеми на бедността, във връзка с възприетия в дисертационния труд изследователски обект.

Параграф едно „Същност и функциониране на социалната система“ се фокусира върху теоретичен анализ на ключовото понятие „социална система“, както и на понятието “социален статус“, разисквано от различни аспекти – като обект на настоящото изследване.

С помощта на различни подходи е установено как концепцията за „социалната система“ се е развила с течение на времето и каква е нейната роля от гледна точка на човешките взаимодействия⁹, което повдига въпроса за изследване на въпросите за социалната отговорност и социалната стратификация на обществото, в контекста

⁹- Quick Review Series for B.Sc. Nursing: 2nd Year E-Book Annu Kaushik Aug 2018vElsevier Health Sciences.

на задълбоченото изследване на ролята и значението на "социалния статус". Разгледани са основни фактори на „социалния статус“, въз основа на социологически и икономически изследвания, за да се изясни и взаимодействието между хората и значението на „социалния статус“ в личен и обществен план. Тези анализи показват една добра илюстрация на въпроса за относителния стандарт на живот на индивида по отношение на неговия статус и роля в обществото, към което принадлежи.

В този параграф се подчертава важноста и естеството на понятията "социална система" и „социален статус" в контекста на историческия ни етап на развитие, като са формулирани техни работни дефиниции, а съпътстващата ги терминология е уточнена според спецификата на настоящата дисертация.

Във втория параграф „Концептуални възгледи за социалната стратификация” се анализират понятията „социална група“, „социална класа“, „социално-икономически статус“ и „неравенство“. Концептуалните възгледи за социалната стратификация се отнасят до развитието на класите във времето, как са се появили тези класи и как са били категоризирани¹⁰.

Подчертава се нуждата на човешкото същество да принадлежи към „група“, както и важноста на неговата роля в тази група и как другите го възприемат. Идентифицира се „социалната класа“ от гледна точка на социалната стратификация на обществото, факторите и компонентите, които имат отношение към това развитие и как отделните индивиди и групи се категоризират.

Идентифицирани и анализирани са основни фактори и различни категории на социално-икономическия статус. Обобщени са характеристиките на понятието „домакинства с нисък социално-икономически статус“, като: ниско образователно ниво, което води до нископлатени работни места или ниски доходи; задоволяване на ежедневните и основни потребности; ограничен достъп до социални, икономически и здравни ресурси.

¹⁰- Schooler C: Social class and social status. In Oxford Bibliographies in Psychology (<http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199828340/obo-9780199828340-0085.xml>, accessed 29.03.17)

Необходимостта от изследване на социално-икономическия статус и неравенството между хората и социалните групи е от съществена важност, от гледна точка на изследователския проблем, както и за да се подчертае важността на връзката между обекта и предмета на дисертацията, или бедните домакинства.

В третия параграф „Социална политика и бедни домакинства,“ се извеждат предпоставките за изследване и формиране на адекватни оценки на въздействието и ролята на социалната политика за решаване на проблемите на бедните домакинства.

Направено е проучване на теоретичната дискусия за същността и ролята на социалната политика за влияние върху социално-икономически статус на своите граждани. Редица автори са изследвали в исторически и сравнителен план различните измерения на социалната политика¹¹. В този труд се аргументира необходимостта от социална политика, като една от възможностите за повлияване на социалния статус на бедните домакинства, което се определя като един от ефективните инструменти за намаляване на неравенствата и различията между класите в обществата както в национален, така и в световен план.

На базата на проучване на различни социално-икономически изследователи¹² са анализирани основни фактори, които определят кои и защо трябва да се смятат бедни домакинства. Това се извежда като ключов въпрос в настоящата дисертация.

Освен това в този параграф се разкриват основни предизвикателства и проблеми пред бедните домакинства. Изследват се различни модели на бедните домакинства, както и специфики на тяхното социално взаимодействие.

В резултат на извършените анализи са формулирани работни дефиниции на понятията „бедни домакинства“ и „социална политика“, направени са уточнения на терминологията, които имат връзка с разглежданата проблематика.

¹¹- The Subject of Social Policy Pete Alcock p 3.

¹²- Sen, A. (1981) *Poverty and Famines: An Essay on Entitlement and Deprivation*, Oxford Clarendon Press,

Четвъртият параграф „Съвременни проблеми на бедността” е посветен на изследване и дефиниране на бедността – на нейните исторически корени и видове, на многоизмерните фактори, които я определят.

Анализирана е концепцията за бедността, на базата на отчитане на подходи, представени в различни изследвания. Подкрепя се консесуса между авторите за теоретичното разбиране на това понятие, че бедността обикновено се определя като липса на икономически ресурси, която е много вредна за индивидите или домакинствата и води до отрицателни социални последици¹³. Коментират се и в ретроспективен план промените на това определение през годините до наши дни.

В анализа се обръща внимание на различни подходи, които изследователите използват в проучването на бедността (липса на благосъстояние, доходи и други), както и за разграничаването ѝ на двете основни категории: абсолютна и относителна бедност. Чрез представянето на различните гледни точки на изследователите, подкрепени от техните собствени дефиниции, авторът на настоящата дисертация аргументира тези възгледи и формулира собствена работна дефиниция. Възприети са два подхода за анализ на бедността - за проверка на средствата/доходите (Proxу Means Tests) и допълнителната мярка за бедност (Supplemental Poverty Measure), като в хода на анализа се коментират положителни и отрицателни фактори, влияещи върху тези подходи.

Обобщения и изводи от първа глава

В тази глава е направен теоретичен анализ и са аргументирани връзките между бедността, социалната система и социалната стратификация на обществото. В ретроспективен план са анализирани концепциите за бедността, като многомерно понятие.

Изследва се същността и функционирането на социалната система, социалната стратификация и различните политики за влияние върху ниския социален статус и проблемните характеристики на домакинствата, които се определят като бедни.

¹³ AMARTYA SEN 1983

Дискутират се проблеми на социалната стратификация и как тя води до конфликти между компонентите на социалната система, където обществата са разделени на класи – богати и бедни. Отчитат се различни авторови позиции, които имат отношение към дефинирането на социалната стратификация и реализирането на различни политики и стратегии в тази проблемна сфера.

На базата на това се развиват авторовите тези и дефиниции за бедните домакинства, как бедните хора могат да си помогнат, за да подобрят социалния си статус и да избегнат бедността. Обособява се и жизненоважната роля на правителствата в подкрепа на бедните домакинства чрез програми или политики за защита.

Същевременно остават и множество нерешени въпроси относно двигателите в конкретните политики за ограничаване на бедността. Ето защо в настоящата дисертация се изследват практическите двигатели, инструменти и средства, чрез които може ефективно да се повлияе върху социалния статус на бедните домакинства.

Във втора глава „ПРОБЛЕМИ И ВЪЗМОЖНИ РЕШЕНИЯ ЗА БЕДНИТЕ ДОМАКИНСТВА В СЪВРЕМЕНЕН ЛИВАН” се разглеждат и оценяват политически и социално-икономически аспекти на проблемите с бедността в Ливан. Анализирани са алтернативни стратегии за оцеляване на ливанските бедни домакинства. Идентифицирани и обосновани са възможности за повлияване на техния социален статус, както и за решаване на проблема с неравенството и бедността в Ливан, като: образование, парични трансфери и микрофинансиране.

В първия параграф, „Политически и социално-икономически контекст на проблемите с бедността в Ливан” е направен ретроспективен анализ на някои от основните политически и социално-икономически фактори, които определят положението на бедните и бедността в съвременен Ливан, въз основа на което са очертани и обосновани ключови етапи от политическото развитие на Ливан, а именно:

- Ливан се смята за страна със среден доход в региона на Близкия изток. Официалните проучвания и оценки за бедните домакинства са оскъдни, а генерираните проблемите на бедността са държани в тайна дълго време.

- Гражданите на Ливан страдат от години от нисък социално-икономически статус, а дълбоко вкоренената корупция довежда до продължаващи политически сътресения, както и до парализиране на държавните институции и държавното управление. Политическата система на държавата се характеризира като споделен¹⁴ и корпоративен консоциализъм, намиращ израз в разпределяне на властта между християни и мюсюлмани.
- Гражданската война в Ливан продължава близо 15 години (1975-1990 г.), убивайки около 150 000 души¹⁵, която реално унищожава ливанската икономика. През 1990 г. „Мирното споразумение от Таеф“ слага край на гражданската война, основана на позицията „няма завоевател, няма победен“. Всичко това довежда до съществени социално-икономически различия, геополитическо разделение и деформации в социалната структура на ливанското общество.
- През 2019 г., ливанското правителство обсъжда мерки за икономии и данъци, което отново довежда до допълнителни политически, социални и икономически сътресения, които продължават и до днес (2023 г.).

Продължителното наслагване на всички тези фактори - корупция, гражданската война в Сирия, граждански вълнения и експлозията на пристанището в Бейрут през 2020 г., довеждат до пълномощабна криза на ливанската икономика през октомври 2019 г. През 2021 г., Ливан е изправен пред нови социално-икономически и политически предизвикателства. Пазарният обменен курс на щатския долар достига 2200 LBP през януари 2020 г. и 8500 LBP през юни 2020 г. Понастоящем в Ливан могат да се намерят повече от три курса за щатски долари: официалният е 1507,5LL, банковият долар е 3900LL, а курсът на черния пазар е много повече.

Акцент в анализа е поставен върху социално-икономическото неравенство в Ливан, чиято дълга история датира от прехода към капитализъм и се определя като съществено неравенство (по отношение на социални и икономически характеристики, показатели

¹⁴- El-Khazen, F. (1991). *The Communal Pact of National Identities: the making and politics of the 1943 National Pact*. Centre for Lebanese studies.P6

¹⁵- Amnesty International. Amnesty International Report (2002). Lebanon, 28 May 2002, available at: <https://www.refworld.org/docid/3cf4bc1318.html>, Haugbolle, S. (2011). The historiography and the memory of the Lebanese civil war. *Online encyclopedia of mass violence*, 25, 1-14.

за развитие, социална структура) между центъра на страната и периферните региони. Нивото на бедност в Северен Ливан и неговите селски райони¹⁶ е много по-високо, отколкото в райони като столицата Бейрут и нейните предградия. Някои области в Ливан имат типични бедни пояси, като Триполи, Акар, Бекаа, Баалбек-Хермел и в по-малка степен Южен Ливан.

Освен това през 2011 г. избухва гражданската война в Сирия, съсед на Ливанската република. Масовият приток на сирийски бежанци е пряка и изключително неблагоприятна последица от гражданската война, която принуждава Ливан да се справя и да приема последиците от тази нова ситуация.

Идентифицирани и характеризирани са различните фази в еволюцията на неравенствата в регионален план:

- Социално-икономическите различия между ливанските региони са очевидни и в резултат на исторически небалансираното развитие на страната, което се съсредоточава основно в столицата Бейрут и планината Ливан.
- Правителства на Ливан не са приели последователна социална политика за защита на бедните домакинства.
- В контекста на националните избори по-голямата част от ливанските бедни домакинства не променят официалните си представители, с цел промяна на социално-икономическото сиположение. По-скоро те избрат едни и същи хора въз основа на лични интереси и облаги.

Направено е систематично обобщение на социално-икономическите различия. Обсъдени са проблеми като неравенството в разпределението на доходите и неравенството в човешкото развитие. Необходимостта от приемане и прилагане на нови социално-икономически политики, които намаляват тези различия, е подкрепена с аргументи.

Във втория параграф „Съвременни измерения на неравенството и бедността в Ливан,” се проучва връзката между неравенството, корупцията и бедността. Идентифицирани са

¹⁶http://www.cas.gov.lb/images/Excel/Poverty/Measuring%20poverty%20in%20Lebanon%20using%202011%20HBS_technical%20report.pdf

географските райони на бедност в Ливан, които се намират по-специално в долината Бекаа, Южен Ливан и Северен Ливан.

Подкрепя се мнението, че неравенството е важно измерение на бедността, което трябва да бъде анализирано и отчитано в контекста на стремежа за ограничаване на бедността. Смята се, че в Ливан се регистрират едни от най-високите нива на неравенство в доходите в света. Това се дължи до голяма степен на установената политическа система, която е проелитарна и заможна. Политиците възприемат през годините неадекватно управление, довело до влошаване на социално-икономическия статус на бедните домакинства, като не ги подкрепят по отношение на здравеопазване, мрежи за социална защита и качествено обществено образование, което впоследствие увеличава ежедневиите им трудности и довежда до запазване на цикъла на бедност.

На база на анализа са определени основни характеристики на бедните домакинства по отношение на техния размер, лошото качество на образование, състояние на инфраструктурата в жилищните им райони и т.н. Разкрити са три основни измерения на неравенството, пред които е изправен съвременен Ливан, а именно: „системата за разграбване“ на сектантските водачи; пространствените или географските диспропорции; неравенството между бедни и богати.

В този параграф е проучена връзката между корупцията и бедността. Обоснована е ролята на корупцията в подкопаването на държавните институции, където корупцията се е разпространила в различни публични сектори до степен, която ливанското правителство не може да контролира. Нивата на корупция в Ливан са много високи; политиката и бизнесът се пресичат в Ливан¹⁷, където повечето бизнесмени са бивши или настоящи политици или обратното. Това влияе пряко и косвено на гражданите, но най-важното е, че може да се разглежда като резултат от действието на политическата система в страната, която не работи адекватно. Нещо повече, ливанските граждани се сблъскват ежедневно с корупцията и я признават за основната пречка пред бъдещото развитие на страната на всички нива,

¹⁷- Diwan, Ishac., and Jamal Ibrahim Haidar. 2016. "Do Political Connections Reduce Job Creation? Evidence from Lebanon." Working Paper No. 1054. Economic Research Forum, Cambridge, MA.

което може да обясни слабото представяне на Ливан при отчитане на индекса за възприемане на корупцията (28/100 в за 2019 г.¹⁸).

Дискутират се проблемите, свързани със сирийския наплив и огромното му въздействие върху социално-икономическата стабилност в Ливан, от гледна точка на генерираните дефицити в жилищното и инфраструктурно осигуряване, здравеопазването, заетостта и образованието и как тази ситуация критично влошава ливанската система за социално подпомагане, особено сред бедните ливански домакинства. Тези фактори тласкат ливанската икономика към огромна рецесия и неотчетена инфлация, което натовазва още повече ливанските бедни домакинства, докато ливанските политици продължават да пренебрегват интересите на хората, като вместо това защитават интересите на богатите лобита.

В третия параграф, „Ливанските бедни домакинства и стратегии за социално-икономическо оцеляване,” се анализират различни тактики, които бедните домакинства предприемат за физическо оцеляване и социално развитие. Този уязвим социален слой разчита на неформалния пазар на труда, за да оцелее – работните места са нередовни, като основно се намират в селското стопанство, строителството и услугите. Притокът на сирийци допълнително увеличава негативните социално-икономически последици за местното население и затруднява оцеляването на бедните домакинства.

Систематизирани и разкрити са основните предизвикателства и проблеми пред ливанските бедни домакинства, които се борят да управляват основните си разходи. Основният разход за всички бедни домакинства е храната, която представлява средно 35–50% от общите разходи, докато здравеопазването и образованието представляват по 15–20%.¹⁹

Друг основен проблем, който натовазва социално-икономически бедните ливански домакинства, е цената на здравеопазването, защото системата на общественото здравеопазване е недостатъчна, за да отговори на техните потребности поради слаби медицински услуги в

¹⁸- <https://www.transparency.org/en/countries/lebanon>©Transparency International 2020

¹⁹- Poverty, Inequality and Social Protection in Lebanon January 2016 Study conducted by Nupur Kukrety, Independent Consultant, Oxfam GB and Issam Fares Institute of American University Beirut

държавните болници и диспансери, което принуждава ливанските домакинства да търсят по-скъпите услуги на частни медицински центрове.

Аргументирана е тезата, че публичното или формалното образование в Ливан е основната бариера за бедните домакинства поради ниското си качество в сравнение с частните училища. Следователно домакинствата от средната и висшата класа са съсредоточени в частни училища, което води до придобиване на високи академични резултати и добре платени работни места, докато домакинствата от бедната класа са концентрирани в държавни училища, което води до ниски трудови резултати и впоследствие подхранва социално-икономическите неравенства.

Систематизирани са възможни стратегии, използвани от бедните домакинства, независимо дали са реализирани от мъже или жени, за преодоляване на проблемите на бедността чрез прилагане на разнообразни тактики, които гарантират тяхното оцеляване. Заемането е една от най-често използваните тактики. По-голямата част от тези заеми са взети от неофициални източници за задоволяване на основни потребности – заемането често е от магазини за хранителни стоки, лекарства и т.н., докато парите се заемат за покриване на неочаквани и големи разходи от неофициални и безлихвени източници като приятели и роднини или от официални институции за микрокредитиране при висок лихвен процент.

Друга често използвана тактика е контролирането на разходите чрез намаляване на броя на храненията, закупуване на по-евтина и по-нискокачествена храна и намаляване на консумацията на месо, пилешко или рибни продукти. Това са сред най-честите стратегии, използвани от бедните домакинства. Този тип стратегия е много опасна и има сериозни последици за растежа на децата, както и за намаляване или дори премахване на разходите за здравеопазване и образование.

Аргументирана е позицията, че с оглед на спецификите на социално-икономическо развитие на Ливан, фундаментална концепция за социална политика не съществува. И все пак, налице е набор от предпазни мрежи, на които ливанският народ може относително да разчита. Ливанското правителство наистина е изпълнило мерки за социална защита като „Спешна национална програма за насочване към бедността“ и „Национален фонд за социална сигурност (NSSF)“. Също така е вярно, че има широка гама от програми, изпълнявани от ООН и

НПО в Ливан за насърчаване и подкрепа на основните права и благосъстоянието на различните групи от населението. Например Червеният кръст, УНИЦЕФ, Каритас и т.н.

Подчертава се, че въпреки публичната социална защита, чието ниво се определя като много слабо и недостатъчно, бедните домакинства в Ливан, за да останат живи, приемат много опасни стратегии за себе си и собствените си деца, рискувайки тяхното здраве, изхранване и степен на образование. Аргументирано е мнението, че ливанските политици трябва да реформират социалната защитна система и да дадат приоритет на потребностите на най-бедните слоеве от ливанското население, ако наистина искат да спрат или да се борят с цикъла на бедността.

В четвъртия параграф „Възможности за влияние върху социалния статус на бедните домакинства“ се оценяват алтернативни варианти за решаване на проблемите на многомерната бедност на домакинствата – процеси, които са силно зависими от реализирането на устойчиви инвестиции в различни аспекти, като образование, храна, здраве и продоволствена сигурност.

В настоящата дисертация се идентифицират възможни инструменти за справяне с бедността на домакинствата и преодоляване на различните бариери, пред които са изправени, а именно: образование, парични трансфери и микрофинансиране.

Аргументирано е становището, че връзката между достъпността на образованието и бедността е пряка и многомерна. В икономическата литература се подкрепя разбирането, че образованието предава ценно знание²⁰, правейки получателя му по-продуктивен на пазара на труда. Децата и младежите, които не посещават училище, не са завършили образованието си или са неквалифицирани, много трудно намират добре платена работа. Следователно цикълът на бедността се задълбочава и „снежната топка“ на бедността става по-обширна и тежка. От друга страна, образованието има жизненоважна роля за подобряване на продоволствената сигурност и намаляване на недохранването, което означава добро здраве за цялото поколение. В резултат на това бедните няма да трябва да харчат пари за болести.

²⁰- The role of infrastructure on economic development in Hargeisa Somaliland, p 13 By: Abdi Aziz Mohamed Ibrahim, Jamal Abdi Awad July 2017 <https://pdfs.semanticscholar.org>

В теорията и практиката вече е доказано, че паричните трансфери се възприемат като ефективен инструмент за влияние върху социалния статус на бедните домакинства и частично подпомагат преминаването от бедност към адекватен стандарт на живот²¹. Програмите за парични трансфери са известни като директни трансферни плащания, адресирани до „жертви“ на хуманитарни кризи, за да им помогнат в различни ситуации, в които печелят възможности за доходи, работа, икономическо производство и препитание, които първоначално са ограничени или недостъпни.

Установено е, че независимо от възможностите на такъв инструмент за справяне както с бедността, така и с неравенството и за подпомагане на бедните домакинства, живеещи под прага на бедността, все още има въпроси, насочени основно към „приложим ли е този подход навсякъде“? Отговорът не би могъл да бъде еднозначен, за да се помогне на бедните, програмите трябва да бъдат специално пригодени към конкретни групи в определени региони.

Проучена е научната дискусия за възможностите на микрофинансирането да влияе върху социалния статус на бедните. Някои от изследователите предполагат²², че достъпът до микрофинансиране има потенциал да намали значително бедността, докато други автори²³ твърдят, че микрофинансирането има минимално въздействие върху намаляването на бедността. Авторът на настоящия труд е съгласен, че микрофинансирането се смята за ефективен инструмент за борба с бедността, показва бърз и прогресивен растеж, особено в развиващите се страни, една от които е Ливан, и е надежден инструмент, който позволява на бедното население достъп до основни финансови услуги на разумна или ниска цена.

Предложена е авторска интерпретация и пояснение на терминологията в областта на микрофинансирането. Концепцията за микрофинансиране може да се дефинира като предоставяне на широка гама от финансови услуги като депозити, кредити и платежни услуги

²¹- Slater, R 2011, In It Together: Why Less Inequality Benefits All - Page 301 books.google.com.lb > books OECD - 2015.

²²- Hashemi et al., 1996; Montgomery et al., 1996; Remenyi, 1997; Khandker, 1998; Husain, 1998; Khandker and Pitt, 2005; Swain et al., 2008,

²³[https://www.researchgate.net/publication/233690625_Microfinance_does_not_usually_serve_the_very_poor_for_whom_it_can_represent_a_route_into_debt_rather_than_a_way_out_of_poverty'](https://www.researchgate.net/publication/233690625_Microfinance_does_not_usually_serve_the_very_poor_for_whom_it_can_represent_a_route_into_debt_rather_than_a_way_out_of_poverty)

за бедни домакинства с ниски доходи. Въздействието му засяга няколко области и се свързва с икономическата глобализация и социалните политики, както и със стратегиите за намаляване на бедността и уязвимостта.

Аргументирано е мнението, че микрофинансирането е достъпен, практически доказан банков инструмент за намаляване на бедността и неравенствата чрез предоставяне на кредити и други финансови услуги на бедните домакинства. Подчертано е, че въпреки че микрофинансирането не е за всички бедни домакинства и тези, живеещи под прага на бедността като цяло не са подходящи за програми за микрофинансиране, само микрофинансиращите инструменти или неформалните пазари могат да обслужват финансово бедните домакинства, особено в развиващите се страни, където повечето от бедните нямат достъп до официалната финансова система. В резултат на това за бедните домакинства е изключително важно да получават микрокредити, за да подобрят жизнения си стандарт, да увеличат спестяванията си, да се ангажират със самостоятелна заетост, да получат достъп до здравеопазване, да образуват децата си и т.н. Освен това микрофинансирането може да играе съществена роля в насърчаването на социално-икономическото развитие на бедните и дребните предприемачи и се смята за стратегия за справяне с институционализираното изключване на бедните, особено на жените. Също така това се възприема като възможност за увеличаване на доходите и осигуряване на допълнителна „защитна мрежа“ за бедните, които остават изключени от социалната защита по линия на държавната социална политика, както в случая на бедните ливански домакинства.

Ролята на микрофинансирането в борбата с бедността в Ливан обаче все още се нуждае от обосновка. Проучванията на микрофинансирането в Ливан са ограничени, особено за тези, които са насочени към социалния статус на бедните домакинства в град Триполи Ел Мина. Това поражда необходимостта от цялостно проучване дали микрофинансирането допринася за намаляване на бедността в град Ел Мина.

Изследването на пълната картина на въздействието на микрофинансирането върху бедните домакинства би било полезно на политиките в процеса на прецизиране на програмите за микрофинансиране, както и за подобряване на очакваните резултати.

Правителството може да използва научните резултати, за да подпомогне растежа на институциите за микрофинансиране, като предостави необходимата им финансова помощ.

От друга страна, ще се улеснят и институциите за микрофинансиране, от гледна точка на по-доброто разбиране на възприятията за финансовите услуги, които предоставят на своите клиенти.

Анализът на микрофинансовата индустрия в Ливан показва, че в сравнителен план тя е една от най-малките индустрии в арабския свят. Идентифицирани са осем ключови микрофинансиращи финансови организации в Ливан. “Al Qard Al Hassan” е единствената неправителствена организация за ислямско микрофинансиране, работеща в Ливан²⁴. Повечето ПФИ отпускат микрокредити за финансови услуги на своите клиенти вместо финансово включване на бедните домакинства.

Оценени са потенциалните предимства и предизвикателствата на развитието на микрофинансовата индустрия в Ливан. 37% от населението на арабските страни живее в бедност, печелейки под 2 долара на ден²⁵. Общото население на арабския свят е около 350 милиона, по този начин микрофинансирането има огромен потенциал да обслужва по-голямата част от 63% нуждаещи се. Микрофинансирането е в състояние да предостави и обработи такъв значителен брой. Това е трудно предизвикателство, защото микрофинансирането е нова концепция и помага за икономическото развитие на страната. Въпреки това системата за микрофинансиране на Ливан се смята за недостатъчно зряла, за да предоставя пълен набор от микрофинансови услуги като спестявания и застраховки, поради липса на адекватна инфраструктура, ефективни методи за кредитиране и ефективно разпределение на институциите.

Обобщения и изводи от втора глава

²⁴- <https://www.usaid.gov/lebanon/microenterprise-development>

²⁵- Abu-Ismael, K., & Hlasny, V. (2020). Wealth Inequality and Closing the Poverty Gap in Arab Countries.

Въз основа на ретроспективния анализ на политическата, социалната и икономическата среда може да се заключи, че бедността и неравенството в Ливан са резултат от различни проблеми, като например дългата история на политически сътресения и социално-икономическа нестабилност на развитието, колониалната история, конфликтите между многобройните секти и религиозни групи в Ливан и въздействието на гражданската война в Сирия. Масовият приток на сирийци, заселили се в Ливан, изтощава ливанската инфраструктура, а неясната политика на ливанското правителство спрямо тях довежда до бавен напредък в икономическото развитие, особено в сектора на микрофинансирането.

Политически, ливанската система се характеризира с разпределението на властта между различните си секти. В социален план корупцията, бедността и неравенството са резултат от политическата и икономическа система в Ливан. Бедността в Ливан е концентрирана главно в северната и южната част на Ливан и региона Бекаа.

Нивото на социална защита в Ливан се определя като слабо и недостатъчно, като трябва да бъде реформирано, за да се даде приоритет на най-бедните слоеве от ливанското население.

Липсата на качество в държавната образователна система, съчетана с липсата на обществено здравеопазване за цялото ливанско население, влошава социално-икономическия статус на ливанските домакинства, особено на бедните.

За подкрепа на бедните ливански домакинства в посока повлияване на техния социален статус в тази глава се разглеждат три инструмента: образование, парични трансфери и микрофинансиране, като в настоящата дисертация се отдава приоритетно значение на микрофинансирането.

За целите на настоящото изследване микрофинансирането се определя като „набор от финансови услуги, предоставяни на бедни домакинства, които са изключени от официалните търговски банкови услуги с цел подобряване на социалния им статус“. От тази гледна точка една от основните изследователски задачи е да се оцени как микрофинансирането може да повлияе на социалния статус на бедните ливански домакинства, като фокусът се поставя върху района на Ел Мина Триполи в Северен Ливан.

В трета глава „МИКРОФИНАНСИРАНЕТО КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА ПОДКРЕПА НА БЕДНИТЕ ДОМАКИНСТВА“ се представят резултати от експериментално проучване на влиянието на програмите за микрофинансиране върху намаляването на бедността в град Ел Мина в Северен Ливан. Дискутират се хипотези, чрез които се търсиотговор на изследователските въпроси, като въз основа на казусът на Ел Мина-Триполи се доказва следното:

Приема се първата хипотеза, която гласи: „Финансовата обезпеченост на бедните домакинства и тяхната зависимост от програми за микрофинансиране”.

Втората хипотеза, която твърди: „Град Ел Мина в Триполи се приема за пречка за подобряване на финансовото положение на хората“ се определя за нулева.

Анализът потвърждава третата хипотеза, която има отношение към възможностите на програмите за микрофинансиране да подкрепят социално-икономическото положение на бедните домакинства в град Ел Мина. С други думи, може да се заключи, че програмите за микрофинансиране подобряват социалния статус на бедните домакинства.

В първия параграф „Методология за оценка на въздействието на програмите за микрофинансиране върху бедността” се обосновават методологията и процедурите на проучването в град Ел Мина, приложени за събиране на всички необходими данни относно въздействието на програмите за микрофинансиране върху социалния статус на бедните домакинства. Съответно, внимание се обръща на дизайна на изследването, областта на изследването, размера и типа на извадката, разяснява се как са събрани емпиричните данни и какви техники на изследване са приложени, за да се отговори на въпросите дали програмите за микрофинансиране оказват положително или отрицателно въздействие върху бедността в град Ел Мина.

Уместността и значимостта на тези казуси се определят от натрупания опит и практика в областта на микрофинансирането. През 70-те години на миналия век д-р Мохамад Юнес възприема и развива концепцията за „микрофинансиране“ в Бангладеш и от този момент нататък тя става известна като един от най-ефективните начини за

намаляване на бедността. В продължение на това изследвания като „Оценка на микрофинансирането: Казусът на Босна и Херцеговина“ през 2010 г. и опитът на Алжир, базиран на „казус на националната агенция за управление на микрокредитирането“ през 2021 г. потвърждават, че микрофинансиращите инструменти могат да повлияят на социалния статус на бедните домакинства.

В този параграф се обосновава важността на настоящото изследване и необходимостта от разработване на методология за оценка на въздействието на програмите за микрофинансиране върху бедността, както се определя съвременната ситуация в Ливан. Подчертава се, че стремежа да се въведат различни програми за микрофинансиране, предоставя възможности за подкрепа на бедните домакинства при посрещането на техните потребности от финансиране, особено в условията на повишена корупция и липса на правителствена подкрепа, което значително допринася за увеличаването на бедността в Ливан като цяло и по-специално в град Ел Мина.

База на това проучване е населението в Триполи, град Ел Мина, Ливан, където е проведено количествено пилотно проучване (чрез въпросник) в малка група (30 души), фокусирано главно върху регистрираните хора в различни институции за микрофинансиране. Последващото изследване е проведено сред хора, които не са обхванати от микрофинансиране, като предствителната извадка обхваща 212 респонденти в град Ел Мина, които са заети или безработни.

Основната цел на това проучване е да се анализира дали прилагането на програми за микрофинансиране в град Ел Мина е подходящо или не за подпомагане на бедните граждани на Ливан, които се борят да подобрят социалния си статус. Определени са следните изследователски задачи: да се оцени влиянието на програмите за микрофинансиране за подобряване на социалното и финансовото състояние на бедните домакинства в Ел Мина; да се идентифицират пропуските в икономическата структура на обекта; да се измерят свързаните потребности на хората, участващи в това проучване; да се обсъдят бариерите (географски, езикови, заетост и т.н.), с които се борят бедните домакинства в Ел Мина-Триполи със или без програмите за микрофинансиране; да се формулират препоръки, които да бъдат релевантни в цялата страна.

Въз основа на това изследването има за цел да отговори на следните изследователски въпроси:

Имат ли програмите за микрофинансиране положително влияние върху социалния статус на бедните домакинства в град Ел Мина и следователно намаляват ли бедността? Какви са условията, които град Ел Мина и неговите бедни домакинства трябва да приемат за програмите за микрофинансиране? Приемането на програми за микрофинансиране ще подкрепи ли финансирането на бедните домакинства в град Ел Мина?

На изследователските въпроси трябва да се отговори въз основа на набор от хипотези, които помагат да се тестват всички променливи и да се гарантира дали изследването е постигнало целите си.

- Финансова адекватност на бедните домакинства и зависимостта им от програми за микрофинансиране.

H1= Съществува силна връзка между прилагането на програми за микрофинансиране и подобряването на финансовото положение на бедните домакинства.

H1.0= Няма връзка между прилагането на програмите за микрофинансиране и подобряването на финансовото състояние на бедните домакинства.

- Град Ел Мина в Триполи се определя като пречка за подобряване на финансовото положение на бедните домакинства.

H2= Географски райони като Ел Мина се възползват от програмите за микрофинансиране поради липсата на различни ресурси.

H2.0= Географски райони като Ел Мина не се обслужват от програми за микрофинансиране, тъй като липсата на ресурси не е свързана с липсата на финанси.

- Програмите за микрофинансиране могат да повлияят на социалния статус на бедните домакинства в град Ел Мина.

H3= Програмите за микрофинансиране влияят върху социално-икономическите условия на бедните домакинства.

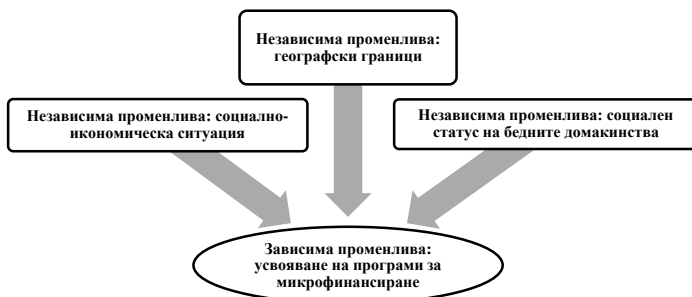
НЗ.0= Програмите за микрофинансиране не оказват влияние върху социално-икономическите условия на бедните домакинства.

Териториалният обхват на изследването - град Ел Мина, не е определен случайно. Град Ел Мина е родната провинция на автора и той живее в нея повече от 40 години. Като се имат предвид високите нива на бедност и необходимостта от такива програми за облекчаване на тежестта върху бедните домакинства в град Ел Мина, проучването отговаря на целите на дисертационния труд.

Тълкуването на резултатите се основава на основните изводи от вторичните данни и се измерва от първичните данни, събрани от въпросника. След като данните са събрани, те се трансформират в метрична информация чрез процесите на интерпретиране, анализиране и оценка на всички статистически данни. Цялата емпирична информация се основава само на работата на изследователя.

В настоящото изследване се възприема субективен подход и метод за количествен анализ, както и „Google Формуляри“ за разпространение на структуриран въпросник и SPSS (Решение за статистически продукти и услуги) версия 16. Прилага се и дедуктивен подход, при който три различни хипотези са определени въз основа на съществуващи изследвания и проучвания, проведени от други учени или автори.

Избраните променливи в тази област на изследване, изследователски въпроси, зависими (приемане на програми за микрофинансиране) и независими променливи (социален статус на бедните домакинства, географски граници и социално-икономическа ситуация) са разработени чрез концептуална рамка. Освен това този параграф тества значителната взаимовръзка между независимите и зависимите променливи на изследването чрез програмата SPSS, която след анализ на събраните данни показва значителна взаимовръзка между променливите.

Фиг. 1 Концептуална рамка за анализ на изследователските въпроси

Разработената концептуална рамка, базирана на три стълба:

- Първият стълб визира литературния преглед на намаляването на бедността и въздействието на "микрофинансирането" като инструмент за влияние върху социално-икономическия статус на бедните домакинства.
- Вторият стълб се свързва с географската област - град Ел Мина, който се причислява към бедните региони в Ливан.
- Третият стълб представлява пилотното изследване на дисертацията.

Избраните променливи са формулирани, за да отговорят на хипотезите на изследването.

- Независима променлива 1: Социален статус на бедните домакинства – за да се анализира дали хората по избор разчитат на програми за микрофинансиране.
- Независима променлива 2: Географски граници – за да се анализира дали географското местоположение на град Ел Мина е бариера, полза или неблагоприятно място за гражданите, които се борят с бедността.
- Независима променлива 3: Социално-икономическа ситуация – за да се анализира дали програмите за микрофинансиране ще окажат влияние върху социалния статус на бедните домакинства и икономическата ситуация като цяло.

Корелацията на Пиърсън, както и приложеният регресионен анализ показват значителни връзки между оценените променливи. Следователно всички споменати въпроси са свързани с програмите за микрофинансиране.

Тези констатации допринасят за заключението, че всички изследвани независими променливи могат да окажат значително влияние върху нивата на бедност.

Анализът на първата хипотеза показва, че социалното и финансово положение на бедните домакинства са силно повлияни от избраните променливи.

По отношение на втората хипотеза, „Географски граници“, анализираният резултат подчертават, че респондентите се борят с нарастваща бедност.

По отношение на третата хипотеза, „програми за микрофинансиране“, анализът показва, че „програмите за микрофинансиране“ могат да подобрят и подкрепят социално-икономическото положение на бедните домакинства в град Ел Мина.

Следващата стъпка в анализа е тестването на взаимовръзката между независимите и зависимите променливи от изследването - „Корелацията на Пиърсън²⁶“. Надеждността, нормалността и валидността на анализа са осигурени въз основа на корелацията на Пиърсън, а за анализ на събраните данни и оценка на взаимовръзката между променливите се използва програмата SPSS.

Коефициентният анализ на всички независими променливи измерва нивото на значимост сред стойностите, подобно на анализа на средната стойност. Всички стойности, които са по-малки или равни на 0,05, са значими. Освен това 95% интервал на достоверност уточнява, че оценката на значимостта е сигурна 95%. Следователно стойностите са значими, ако стойностите (интервалът) не включват 0 и р-стойността (коефициентът) е равна или по-малка от 0,05.

След приложение на регресионен анализ (ANOVA) са приведени доказателства, че всички променливи имат перфектна значима дисперсия при 0,000 значимост. Следователно може да се заключи, че избраните зависими променливи на програмите за

²⁶<https://www.statisticshowto.com/probability-and-statistics/correlation-coefficient-formula/>

микрофинансиране са социално-икономически стимули. Освен това, на базата на ANOVA-анализа са тествани възможни значими разлики между средната стойност, независимите променливи и избраните въпроси.

Поради пандемията от COVID-19, изследователят използва "Google Формуляри", за да разпространи структурирания въпросник, за да проучи въздействието на програмите за микрофинансиране върху по-малко успешните граждани. Въпросникът е структуриран в четири раздела: демографски данни, индивидуални въпроси, географски въпроси и въпроси относно микрофинансирането.

Всички събрани, представени и анализирани по този начин данни представляват „първичните данни“ за дисертационното изследване. Докато цялата информация и данни, събрани в предишните структурни части на разработката, се определят като „вторични данни“, които са извлечени от надеждни източници като статии в списания, рецензии и книги, събрани с помощта на различни уеб браузъри и търсачки, подобни на "Google Scholar".

Може да се обопи, че в методологията на изследването е заложено събирането на достатъчна и надеждна информационна база, която чрез приложените количествени методи за оценка, регресионен анализ за тестване на взаимовръзката между избраните променливи, ANOVA, средна стойност и др. осигурява извеждането на свързани изводи и ценни препоръки, които да помогнат на бъдещите изследователи за по-широко обсъждане на предмета.

Във втория параграф „Социална и икономическа среда на населението в град Ел Мина — Триполи“ се анализират социално-икономически фактори, обстоятелства и реалности, които са определили настоящото развитие на този ливански регион и неговото население. Град Ел Мина-Триполи е втория по големина град с население от около 500 000 души и площ от 27,3 км², докато населението на град Ел Мина е около 53 000 души и площ от 3,8 км².

Анализът показва, че икономиката на Триполи зависи главно от търговския, туристическия, индустриалния и секторите на услугите, тъй като развитието на селскостопанския сектор е влошено поради бързата урбанизация. Освен това, в региона се намират някои други дейности като стоманодобивната фабрика, захарната фабрика, дървообработващата фабрика и други фабрики, които произвеждат

безалкохолни напитки, растително масло, мелници за рози и асфалт. Триполи има важна роля като основен търговски център в Ливан не само за неговите жители и околните райони, но и за Република Сирия отвъд границата. През международното морско пристанище вносът идва от Бейрут и чужбина и се насочва към Сирия. Международното изложение в Триполи или Rachid Karame International се намира в северозападната част на Триполи с площ от около 1 квадратен километър и местоположението му е разделено между град Ел Мина и Триполи. Днес е в ход амбициозен проект за развитие и тласък на икономиката на района на Триполи, която е специалната икономическа зона в Северен Ливан, с основната цел да донесе просперитет на икономически най-бедния регион на страната.

Анализът потвърждава, че град Триполи се смята за един от най-бедните в Средиземноморието, като нивото на бедност в Триполи е много високо в сравнителен национален план²⁷. Процентът на бедните домакинства в Триполи достига 51, според "Националния индекс на доходите от бедност" и 40 процента според Индекса за разходите за живот.

Идентифицирани са негативните фактори, влияещи върху незадоволителното социално-икономическо развитие на населението, а именно:

- повтарящи се местни военни конфронтации между жителите на Триполи, които се дължат основно на сектантско противопоставяне (сунити и алауити);
- политическата корупция, непотизмът, лошата инфраструктура и транспортни средства, както и липсата на адекватна образователна система.

Защитава се тезата, че икономическото положение на този регион е силно и отрицателно повлияно от политическата ситуация, географските граници и социална дискриминация, което довежда до необходимостта от прилагане на програми за микрофинансиране за подкрепа и намаляване на бедността и социалното неравенство.

Подчертано е, че ролята на публичните финансови институции почти липсва или ако има такава, резултатът от нея е неефективен,

²⁷ <http://www.businessnews.com.lb/cms/Story/StoryDetails/4593/Tripoli%E2%80%99s-poverty-rate-at-57-percent>

поради което частни и местни или международни организации се намесват, за да запълнят празнината и да осигурят решения и отговори за посрещане на нуждите на бедните домакинства на Ел Мина чрез „микрофинансиране.“

В третия параграф „Дискусия на изследователските хипотези“ се предоставят резултати от емпиричното тестване на изследователските хипотези.

Събраните, организирани и подготвени чрез въросника данни са импортирани от "Google Формуляри" към SPSS продукта за анализ. Методът Sig е приложен за тестване на степента на връзката между избраната зависима променлива, независимите променливи и въпросите, избрани в тази материя. Освен това, ANOVA тества възможните значими разлики между средната стойност и независимите променливи и избраните въпроси, а скала на Ликерт е използвана в трети и четвърти раздел на въпросниците.

Проведен е регресионен анализ за тестване на корелацията, ANOVA, средната стойност и различни количествени данни, необходими за финализиране на проучването, извеждане на свързани заключения и отправяне на препоръки.

Използваният въпросник за събиране на данните е разделен на четири категории, като Раздел 1 се фокусира върху демографските отговори на респондентите. Включва въпроси от затворен тип, които целят събиране на информация, свързана с пол, възраст, семейно положение, брой членове на домакинството, ниво на образование, работен статус и вид заетост, достъп до програми за социални грижи, условия на живот, месечни заплати, месечни разходи и субективна оценка за нивото на бедност.

Раздел 2 включва затворени въпроси за събиране на информация дали тези респонденти работят или не.

Първи и втори раздел се анализират във връзка с първата зависима променлива – социално-икономически статус.

Раздел 3 е ориентиран към географски въпроси за град Ел Мина в Триполи, от гледна точка на преценката дали този град е пречка за намиране на работа.

Раздел 4 се фокусира върху въпроси, свързани с програмите за микрофинансиране, а именно: какво е въздействието на микрофинансирането върху бедността, икономиката, финансовите нужди, медицинските разходи, подкрепата за основните нужди на

респондентите, допълнителните разходи, стартирането на малък бизнес и др.

Всички въпроси, свързани с първата хипотеза за финансовата задоволеност на индивидите и тяхната зависимост от програми за микрофинансиране, показват, че социалното и икономическото положение на индивидите е силно повлияно от избраните променливи. Следователно получените резултати подчертават повишеното ниво на безработица и ниските средни месечни доходи спрямо средните месечни разходи. Освен това, невъзможността на респондентите да определят своето ниво на бедност по отношение на статуса си на заетост, независимо дали са безработни, самостоятелно заети или наети в организация, ограничава възможностите на проучването да установи дали програмите за микрофинансиране намаляват бедност или не.

Видът на настаняване обаче не се отразява изцяло на финансовото състояние на респондентите, тъй като много хора решават къде искат да живеят и при какви условия.

По отношение на въпросите, свързани с грижата за други хора в нужда, независимо дали респондентите са заети или не, количественото определяне на членовете на домакинствата не прави финансовото им състояние тясно свързано с разходите за другите.

Като съществено важно е открито, че хората, живеещи в град Триполи–Мина, се нуждаят от финансова подкрепа поради оскъдните си и ограничени доходи в сравнение с условията на живот и месечните си разходи.

Представените статистически, интерпретирани и анализирани резултати са силно повлияни от степента, в която респондентите идентифицират и субективно оценяват своето финансово състояние и социална сигурност.

Част от въпросите, представени във въпросника, са свързани с втората хипотеза, „Географски граници“, чрез която се коментират проблемите, които респондентите изпитват поради това, че са жители на град Ел Мина. Анализираните резултати подчертават, че много респонденти намират град Ел Мина за трудно място за намиране на работа, което в съчетание с многото други проблеми, като например да бъдеш стереотипизиран като престъпник, увеличената политическа корупция и липсата на ресурси, поставят Ел Мина Сити пред предизвикателствата на нарастващата бедност. Независимо от регистрираните противоречия в

някои отговори по отношение на средата, в която живеят, които би следвало да бъдат обект на по-нататъшни проучвания, всички резултати показват структурна необходимост от подобряване на района по отношение на образование, инвестиции, репутация и други основни потребности.

Чрез свързването на втората хипотеза с първата, е аргументирана позицията, че финансовото и социално положение на респондентите е силно обвързано с географските бариери. Обоснована е необходимостта от реализиране на програми за микрофинансиране, насочени към инвестиране и подобряване на ситуацията в град Ел Мина, при отчитане на външни фактори, като: финансови, социални, географски, икономически и други. Доказано е, че институциите за микрофинансиране предлагат множество видове услуги, които не се ограничават до финансиране на хора в нужда. В последващия анализ на третата хипотеза резултатите потвърждават, че необходимостта от програми за микрофинансиране е от полза за подобряване и на средата за живеене в град Ел Мина, а именно чрез предлагането на различни инвестиционни и финансови програми, могат да се подобрят образованието, репутацията, ресурсите и позиционирането на района.

Третата хипотеза е анализирана след избора на променливи, свързани с тестване дали програмите за микрофинансиране могат да повлияят на социалния статус на бедните домакинства в град Ел Мина или не. Като се има предвид, че тази хипотеза е най-важната, се прилага регресионен анализ за тестване на множество независими променливи с една зависима променлива. Всички въпроси, посочени в Приложение А на дисертацията, свързани с програмите за микрофинансиране, са подложени на регресионния анализ.

Последната част от въпросника отразява, различното въздействие на програмите за микрофинансиране върху финансовото състояние на респондентите. Съответно, всички обсъждани въпроси относно ползите от въздействието на програмите за микрофинансиране налагат логичната позиция, че те могат да приемат много форми и въпреки това да помогнат на хората да намалят нивото си на бедност.

Получените резултати свидетелстват, че хората, които са наети, все още могат да се възползват от различни програми за микрофинансиране, което означава, че институциите за микрофинансиране не се фокусират само върху хората, които в момента не са наети, но също така се фокусират и върху подобряването на финансовия начин на живот на хората като цяло.

Направени са изводи, че програмите за микрофинансиране могат също така да подобрят бизнеса и инвестициите, както и да подобрят здравния статус чрез подкрепа или получаване на допълнителна медицинска помощ под формата на застраховки и други разходи.

Събирането и анализирането на данните, позволява да се измери степента, в която дискутираните по-долу хипотези могат да бъдат одобрени, отхвърлени или считани за нулеви. На тази база са получени оценките за финансовата адекватност на бедните домакинства и зависимостта им от програмите за микрофинансиране, т.е. дали програмите за микрофинансиране са необходими за икономиката, обществото, финансовата стабилност и благосъстоянието на респондентите.

След пълния анализ на целия представен въпросник и като се има предвид, че изводите в предишната глава подчертават, че град Ел Мина страда от висока степен на бедност, липса на възможности за работа и корупция, може да се заключи, че зависимостта на хората от програмите за микрофинансиране, като решение на проблемите им с бедността, се смята за приемливо. Следователно първата хипотеза, която гласи: „Финансовата задоволеност на бедните домакинства и зависимостта ѝ от програми за микрофинансиране“, с избраната зависима променлива и независими променливи, извлечени от въпросника, се потвърждава.

При анализа на втората хипотеза, която има за цел да тества дали районът Триполи-Мина се определя като такъв, в който са налице географски ограничения по отношение на това дали програмите за микрофинансиране са социално-икономически стимулатори, не се установи релевантна връзка, особено при тестването чрез независими променливи. Следователно по отношение на хипотезата: „Районът Мина в Триполи се смята за пречка за подобряване на финансовото състояние на хората“, всички избрани независими променливи се смятат за нулеви.

При дискусиата на третата хипотеза: „Програмите за микрофинансиране работят като стимулатори за икономиката“, избраните независими променливи се смятат за приети.

Направени са обобщенията, че: социалното и финансовото положение на бедните домакинства силно се влияе от избраните променливи; град Ел Мина спешно трябва да се подобри развитието си по отношение на качеството на образованието, репутацията и инфраструктурата си; програмите за микрофинансиране могат да подобрят

и подкрепят социално-икономическото положение на бедните домакинства в град Ел Мина.

В четвъртия параграф „Оценка на влиянието на програмите за микрофинансиране върху намаляването на бедността в град Триполи-Ел Мина“ се оценява многомерното въздействие на микрофинансирането като инструмент за влияние върху социалния статус на бедните домакинства, осигурено от количествените данни, събрани чрез въпросника на изследването.

Резултатите от анализа свидетелстват, че заетите и незаетите лица могат да имат полза от програми за микрофинансиране по линия на: подобряване на бизнесите и инвестициите; подобряване на медицинското състояние на лицата; допълнителна подкрепа по отношение на застраховане (всички микрозаеми са покрити от премия за животозастраховане) и др.

Идентифицирани са пропуските в практиката на микрофинансирането, като например нуждата от основно обучение на кредитополучателите за това как да управляват проектите си и да им се осигури подкрепа от консултант в случай на нужда. В контекста на бариерите при приприлагане на микрофинансиращите програми са оценени потребностите на бедните домакинства от: качествено образование, особено в държавните училища; инфраструктура и обществен транспорт в града. Като допълнителни ограничители за подобряване на финансовото положение на бедните домакинства в град Ел Мина се определят: чуждия език, стереотипите на жителите на Ел Мина, частните инвестиции, и т.н.

Въз основа на резултатите от изследването може да се заключи, че казусът на град Ел Мина-Триполи доказва, че програмите за микрофинансиране имат положително въздействие върху социалния статус на бедните домакинства. С други думи, анализът на хипотезата „Микрофинансирането може да повлияе на социалния статус на бедните домакинства“ дава отговор на основния изследователски въпрос.

Въз основа на направените в дисертационното изследване констатации и получените резултати могат да се направят следните препоръки към различните нива и заинтересовани страни: правителство, микрофинансиращи институции и бедни домакинства.

1. Авторът препоръчва програмите за микрофинансиране да бъдат интегрирани както в публичните, така и в частните финансови системи и да бъдат приети като един от ефективните инструменти за намаляване на бедността в Ливан.
2. Настоятелно се препоръчва ливанското правителство да се включи пряко чрез отваряне на обществени клонове за микрофинансиране в град Ел Мина, както и да ги разпространи в цялата страна.
3. Частните институции за микрофинансиране не трябва да бъдат само метрични, което означава, че не трябва да бъдат само за „микрозаеми или микрокредити“. Те трябва да бъдат диверсифицирани, т.е. трябва да предлагат микроспестявания и микрозастраховане освен микрокредитите, тъй като бедните домакинства в град Ел Мина се нуждаят от такава застраховка, особено за здравно покритие.
4. Банките и институциите за микрофинансиране трябва да назначат консултант в помощ на нуждаещите се кредитополучатели, както и да им организира "базисни семинари", за да надградят своите способности и възможности.
5. На бедните домакинства се препоръчва да подобряват осведомеността си по отношение на програмите за микрофинансиране и използването на тези възможности за продуктивни проекти с цел подобряване на социалния си статус.

Обобщения и изводи от трета глава

Въпреки че двата града - Ел Мина и Триполи са сходни по своето развитие, за град Триполи, който се смята за един от най-бедните в Ливан и Средиземноморието, са проведени много проучвания за социално-икономическото му положение, докато такива проучвания са редки по отношение на град Ел Мина. Град Ел Мина днес се смята за изключително беден, което съображение мотивира изследователя да проучи този проблем.

Корупцията сред политиците и хроничното пренебрежение към социално-икономическия статус на домакинствата са изтощили хората, особено в град Ел Мина. Този район достатъчно дълго страда от нарастваща бедност, както и от настоящата икономическа криза,

разпространението на COVID-19, повишеното ниво на безработица и непрекъснатото пренебрегване на района.

Програмите за микрофинансиране са възможни решения за намаляване на бедността, те помагат за увеличаване на предприемачеството и допълнителни инвестиции, за да помогнат за намаляване на нивата на безработица. И все пак отговорността на правителството е да подобри и подкрепи условията на живот на своите граждани, вместо да ги влече към бедност.

Най-важният довод в подкрепа на защитаваните тези е, че институциите за микрофинансиране предоставят ефективни и задоволителни инструменти за микрофинансиране, за да помогнат на бедните домакинства да се справят с техните финансови и социални проблеми. Това също така помага за подобряване на икономическото състояние на района, защото подкрепя малкия бизнес и инвестициите, увеличава възможността за заетост и създава алтернативна форма на стабилност сред хората, живеещи в град Ел Мина.

Основните изводи от проучването могат да бъдат обобщени по следния начин:

- Тази дисертация се занимава с различни аспекти на социалния статус на бедните домакинства, причините, довели до бедност, и различните инструменти и средства, които могат да бъдат ефективни за намаляване на бедността.
- Институциите за микрофинансиране в град Ел Мина са помогнали почти еднакво както на жените, така и на мъжете, глави на бедни домакинства.
- Сред анкетираните от бедните домакинства преобладават младите хора, което означава, че бедността в град Ел Мина ще премине към следващото поколение.
- Хората в града предпочитат да останат в Мина и се надяват на подобряване на статуса си.
- Програмите за микрофинансиране помагат на хората в град Ел Мина да подобрят условията си на живот и се считат за ефективни и ефикасни за намаляване на нивото на бедност в град Мина.
- Качественото образование е задължително за управление на инструменти за микрофинансиране.
- Микрофинансирането помага на бедните домакинства да станат предприемачи и подпомага техния бизнес да се развива, така че

микрофинансирането може да се използва като инструмент за влияние върху социалния статус на бедните домакинства в град Ел Мина.

- Вярно е, че микрофинансирането като инструмент може да повлияе на социалния статус на бедните домакинства в град Ел Мина, но тези институции не могат да заместят правителството и не може да се разчита на тях на 100%, защото преди всичко те търсят печалба – в противен случай те ще затворят или ще търсят инвестиции в други области.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Бедността във всички общества е един от основните проблеми в световен мащаб, който трябва да бъде решен незабавно, особено в бедните страни, където хората водят ежедневна борба за оцеляване, особено децата и жените без подкрепа. Бедността е резултат от липсата на възможности за задоволяване на основни човешки потребности, като: чиста вода, хранене, здравеопазване, облекло, храна и подслон, докато други я виждат като липса на способности и лишения. Освен това изследванията върху различните измерения на бедността фокусират проблематиката до нови аспекти, като неравенство, несъответствие или несправедливост на социално-икономическа основа.

Анализите, констатациите и изводите, направени в дисертацията, показват, че е почти невъзможно да се намали бедността без подкрепата на заможни и богати хора, както и без социално-икономически ефективни стратегии. В обобщение, бедността следва модел, многоизмерна и сложна е и засяга индивидите и семействата в абсолютни и/или относителни условия.

Въз основа на извършения теоретичен и методологичен анализ е възможно да се заключи, че социалната система се състои от повече от един индивид, свързан с определена културна система, и също така представляващ други подсистеми като образователни, икономически или политически системи. Въпреки че можем да се позоваваме на „социалния статус“ като на „позиционна ценност“ или „благо“,

притежавано от индивида в неговото общество или група, както и чрез набора от възложени отговорности и права.

В световен мащаб обществата са разделени на богати и бедни класи и исторически това разслоение е довело до много конфликти между синовете на едно и също общество. Много изследователи определят разслоението като го свързват с труда и производството и пропастта между класите и за да го преодолеят, бедните домакинства трябва да бъдат социално и икономически подкрепени от вземащите решения.

За анализа на изследователския проблем е приложен комплексен подход за характеризиране на проблемите и възможните решения в съвременен Ливан, който има следните елементи и опорни точки:

- Въз основа на ретроспективния анализ Ливан се определя като една от страните, които имат дълга история на сътресения и нестабилност, които са повлияли пряко на неговото политическо и социално-икономическо развитие. Поради много конфликти, включително последната гражданска война, която се проведе между 1973 и 1991 г. между ливански секти и религиозни групи, и други фактори на национално и международно ниво, икономическото развитие на Ливан е забавено, особено в сектора на микрофинансирането.
- Идентифициран и анализиран е специфичният комплекс от политически, социални и икономически фактори, които влияят върху развитието на Ливан.

В Ливан е утвърдена „система за споделяне на властта“ между нейните множество религиозни секти, като никой не е готов да се посвети на изграждането на нова политическа система, основана на равенство за всички ливански граждани. Абсурдната ливанска гражданска война направи бедните по-бедни, а богатите по-богати, или задоволява „егото на ливанските елити“ и техните интереси. Въпреки че официалните преброявания, данни и изследвания за измеренията на бедността в Ливан са рядкост, повечето изследователи смятат, че на Ливанската република не липсват финансови ресурси, но ѝ липсва равно разпределение на богатството, както и прозрачно управление.

В социален план корупцията, бедността и неравенството са резултат от политическата и икономическата системи на Ливан,

управлението на които не допринася за увеличаване на благосъстоянието или равенството между гражданите на Ливан. Бедността в Ливан съществува най-много в северните и южните райони на страната, както и в района на Бекаа.

Корупцията е превърната в културен аспект в Ливан, където може да се каже, че почти всички държавни служители са корумпирани. Политическата система в Ливан е свързана с „концепцията за клиентелизъм“, където елитът използва подкупи и фаворизиране, за да задоволи избирателите, независимо дали чрез директни пари или чрез наемане на децата им в публични или частни институции.

Икономиката на Ливан зависи от сектора на услугите, като банкиране и туризъм. Войната със съседа Израел, както и гражданската война от 2011 г. в Сирия и масовият приток на сирийци в Ливан, са факторите, които изтощават икономиката, инфраструктурата, образователната система, работните места и търговията. На фона на тези проблеми в Ливан липсва ясна стратегия за справяне с този проблем, а ливанските граждани са оставени сами да се справят с уязвимия си социално-икономически статус.

- Идентифицирани и обосновани са източниците на неравенствата в развитието на съвременен Ливан, като богатството и високите доходи са концентрирани в една класа; освен това ливанската икономическа и политическа система исторически е облагодетелствала интересите на елита, както и е давала приоритет на непотизма.
- Аргументирана е позицията, че бедността е резултат от социално-икономическото и политическо развитие и слабостта на публичните политики, а не от неспособността на индивидите да се грижат за себе си.
- Доказано е, че бедните домакинства по света споделят много прилики, като ниски доходи, голям размер на семейството, много зависими деца, ниско качество на образователното ниво, ниски умения и нисък достъп до здравни грижи. Правителствата трябва да подкрепят бедните домакинства чрез максимално социално развитие и минимизиране на социално-икономическото неравенство чрез различни стратегии като качествено държавно образование, парични трансфери, програми за здравеопазване, достъпни публични жилища и, разбира се, микрофинансиране.

Освен това бедните хора трябва да си помогнат сами чрез образование и придобиване на умения, за да избягат от бедността.

На тази основа се развива авторовата теза, защитена в тази докторска дисертация. Ниското качество на ливанската държавна образователна система и липсата на адекватно обществено здравно обслужване за цялото ливанско население влошават социално-икономическия статус на ливанските бедни домакинства. Нивото на социална защита в Ливан е много слабо и недостатъчно, неравенството сред ливанците е много голямо, данъчната система е директна, а мнозинството от Ливанските бедни на практика не участват в преразпределението на богатството. Ливанските правителства нямат последователна или ефективна социална политика за подпомагане на бедните домакинства и следователно те остават социално изключени, въпреки че справянето и преодоляването на това изключване не е невъзможно и може да бъде постигнато чрез приемане на адекватни стратегии. Един от най-ефективните начини за прекъсване на този цикъл може да бъде чрез микрофинансиране, тъй като мнозинството от ливанците осъзнават значението му като инструмент за подобряване на социалния им статус.

В подкрепа на тези позиции са проучени стратегии за оцеляване на бедните домакинства в Ливан, както и публични политики в подкрепа на бедните. Систематизирани са политиките на разходите за храна, здравеопазване, образование и заеми и на тази база са оценени възможностите за социално-икономическо оцеляване на бедните домакинства. Анализът на публичните политики, механизми и програми показва, че нивото на социална сигурност и защита в Ливан е ниско и незадоволително, за да отговори на нарастващите потребности на бедните.

От идентифицираните инструменти за борба с бедността, свързани с усилията за подпомагане на бедните домакинства, за да могат да преодолеят различните бариери, пред които са изправени всеки ден, фокусът се поставя върху образованието, паричните средства и микрофинансирането.

Разработена е методология за оценка на въздействието на програмите за микрофинансиране върху бедността. Концептуалната рамка за изследване на приложимостта на микрофинансирането в Ливан включва проучване с въпросник в Ел Мина, Триполи и описателен анализ на влиянието на микрофинансирането върху

социалния статус на населението. По този начин са изследвани различни аспекти на социалния статус на бедните домакинства, причините, довели до бедност, както и различни инструменти, които могат да бъдат ефективни за намаляване на бедността.

Авторът препоръчва програмите за микрофинансиране да бъдат интегрирани в социално-икономическата система и да бъдат приети като един от ефективните инструменти, които намаляват бедността в Ливан.

IV. ПРИНОСИ

А – Научни приноси

1. Въз основа на систематизирането на съществуващите теоретични възгледи са предложени авторови тълкувания и уточнения на терминологията в областта на социалната стратификация и социалното развитие.
2. Научните резултати от дисертацията са систематизирани и адаптирани към подобряване на процеса на етично и социално отговорно прилагане на микрофинансиращите програми.
3. Разработена е методология за оценка на въздействието на програмите за микрофинансиране върху бедността. Предложена е концептуална рамка за подобряване на влиянието на "микрофинансирането" върху социалния статус на бедните домакинства в Ливанската република въз основа на подхода на автора за идентифициране на три независими променливи, влияещи върху изпълнението и прилагането на "микрофинансовите програми".

Б – Научно-приложни приноси

1. Направен е анализ на факторите и комплексна оценка на съвременните проблеми на бедността, въз основа на което е доказана приложимостта на микрофинансирането като работещо решение на проблемите на бедните домакинства в Ливан.

2. Въз основа на емпирично проучване, включващо количествено изследване чрез въпросник с ливански домакинства, са идентифицирани основните проблеми и бариери пред подобряването на социалния статус на бедните чрез микрофинансиране и са формулирани препоръки за тяхното преодоляване.
3. Аргументирана е възможността за прилагане на разработената в дисертацията методология към друг географски и социален контекст, като Акар, Бекаа и др., след отчитане на специфичните политики и разпоредби в тези направления.

V. ПУБЛИКАЦИИ

1. Mobayed, H. Possibilities for poverty reduction in Lebanon through public education. Varna Free University “Chernorizetz Hrabar”. (2022). <https://gsijournal.eu/resources/html/article/details?id=230835&language=en> ISSN: 2367-9107.
2. Mobayed, H. Islamic microfinance in Lebanon: Case of El-mina city, north Lebanon. Varna Free University “Chernorizetz Hrabar”. (2020). <https://ejournal.vfu.bg/pdfs/Edited%20islamic%20microfnance%20in%20lebanon%20fin.pdf> ISSN: 1313-7514.
3. Mobayed, H. Lebanon’s poor households: A struggle path to stay alive. Varna Free University “Chernorizetz Hrabar”. (2020). <https://ejournal.vfu.bg/pdfs/LEBNON'S%20POOR%20HOUSEHOLDS%20fin%20pub.pdf> ISSN:1313-7514